
OPENBARE BIBLIOTHEKEN IN HET CARIBISCH DEEL VAN HET KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

Onderzoeksartikel

Laatst bijgewerkt: 28 juli 2022

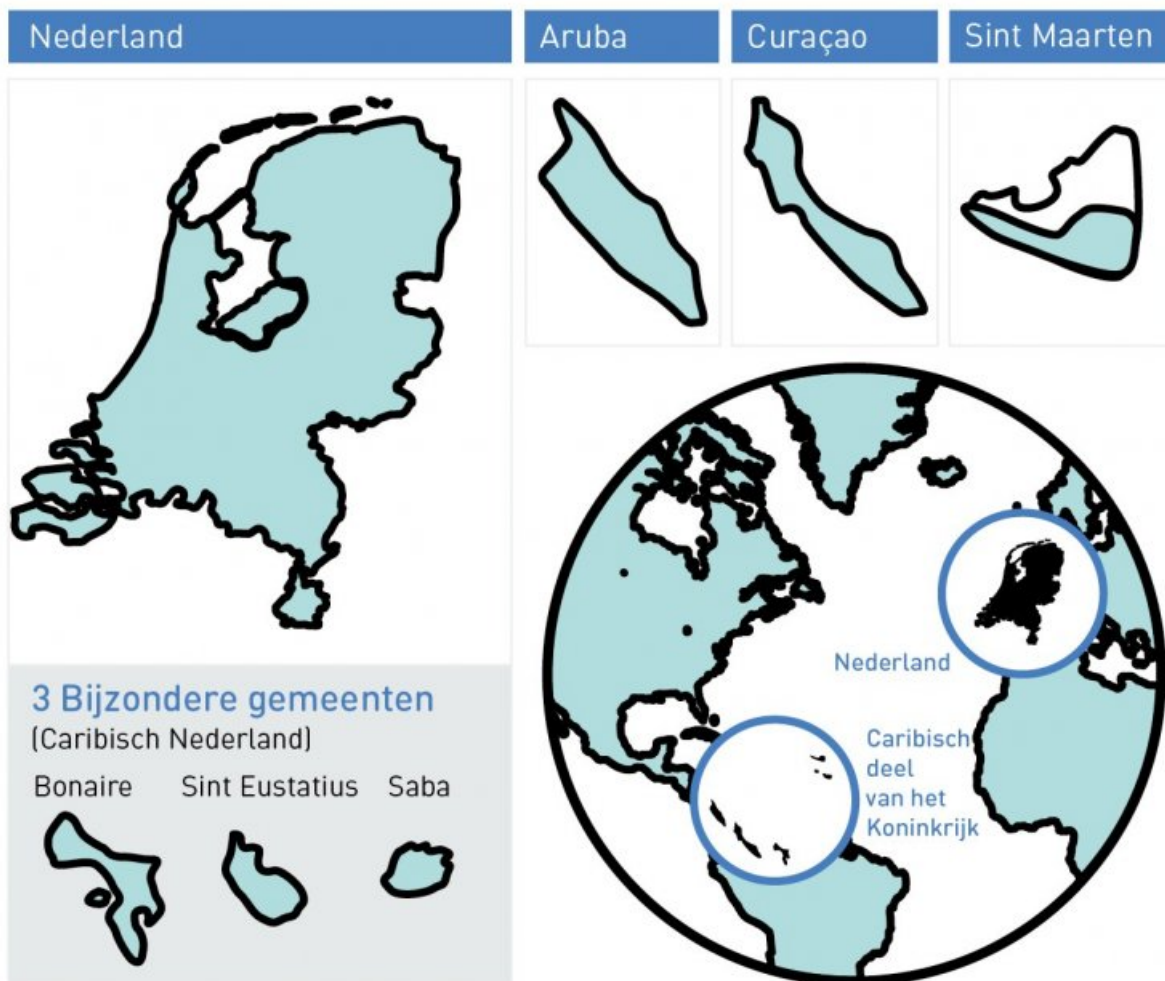
De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) is niet alleen van toepassing op het netwerk van openbare bibliotheekvoorzieningen in Europees Nederland, maar ook in het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden. Dit overzeese deel van Nederland valt uiteen in de BES-eilanden en de CAS-landen. De afgelopen jaren zijn verschillende maatregelen genomen om de bibliotheekvoorzieningen van deze eilanden naar een hoger plan te tillen.

Historie van het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden

Het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden bestaat uit de BES-eilanden (Bonaire, Sint Eustatius en Saba, ook aangeduid als Caribisch Nederland) en de CAS-landen (Curaçao, Aruba en Sint Maarten). De eerste drie eilanden hebben sinds 10 oktober 2010 de status van afzonderlijke openbare lichamen binnen Nederland. Deze 'bijzondere gemeenten' vallen niet onder een provincie, maar rechtstreeks onder het Rijk, met een Rijksvertegenwoordiger als bestuurlijke schakel. Voorafgaand aan die wetwijziging waren de BES-eilanden onderdeel van de Nederlandse Antillen, een voormalig land binnen het Koninkrijk der Nederlanden. De CAS-landen hebben, net als Nederland, de status van autonoom land binnen het Nederlandse Koninkrijk. Curaçao en Sint Maarten kregen die status met de opheffing van de Nederlandse Antillen; Aruba kreeg die status al in 1986 (Ministerie van BZK, 2021; Spies et al., 2015).

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

Het Koninkrijk der Nederlanden bestaat uit 4 landen:
Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten.

KB } nationale
bibliotheek

Magnify!

Wsob geldt ook voor BES-eilanden

Sinds de opheffing van de Antillen in 2010 is de Antilliaanse wetgeving stap voor stap vervangen door de Nederlandse. Voor de BES-eilanden is sprake van een differentiatiebepaling. Die maakt het mogelijk regels op te stellen en maatregelen te nemen die – in meer of mindere mate – afwijken van regelgeving in het Europese deel van Nederland (Ministerie van BZK, 2021; Spies et al., 2015). Vanuit de Nederlandse wetgeving is ook de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob) op de BES-eilanden van toepassing, met uitzondering van de artikelen die geen toegevoegde waarde hebben voor deze eilanden (Van Engelshoven, 2017). De bibliotheken op de BES-eilanden hebben te maken met een aantal specifieke uitdagingen, zoals de gevolgen van de meertaligheid voor de samenstelling van de collectie en – bij Saba en Sint Eustatius – de kleine inwoneraantallen. Dit maakt het lastig om te voorzien in een volwaardige bibliotheekvoorziening, voldoende aan de richtlijnen van de Wsob (Commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), 2018).

Steeds verdere integratie CAS-eilanden

De status aparte van Curaçao, Aruba en Sint Maarten (de CAS-eilanden) maakt dat de bibliotheken van deze eilanden formeel niet onder de werkingssfeer van de Wsob vallen. In de beleidsreactie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap op de evaluatie van de Wsob is de wens geuit om voor de CAS-eilanden ook de aansluiting op de digitale bibliotheek te regelen. Door de sluiting van alle vestigingen tijdens de coronacrisis begin 2020 groeide die roep. Sinds juni 2020 kunnen alle inwoners van de eilanden in Caribisch Nederland bij de online Bibliotheek (KB, 2021). Daarnaast hebben de landen de wens uitgesproken aansluiting te zoeken bij andere landelijke programma's, waaronder BoekStart. Om die reden worden ook de CAS-eilanden meegenomen in het op te stellen meerjarenplan voor het Caribisch gebied en wordt onderzocht wat nodig is voor aansluiting. Dit plan wordt in samenspraak en samenwerking met de bibliotheken, de Openbare Lichamen, het ministerie van OCW en de KB opgesteld (Van Engelshoven, 2020). Voor de Gegevenslevering Wsob over 2021 zijn voor het eerst ook de bibliotheken op de CAS-eilanden benaderd, maar voor deze bibliotheken was deelname geen wettelijke verplichting. Alleen de bibliotheek op Aruba heeft de gegevens over 2021 aangeleverd.

Bibliotheekvoorzieningen naar hoger plan

Op de CAS-eilanden zijn vijf bibliotheken te vinden: de Biblioteka Nashonal Kòrsou in Willemstad op Curaçao, drie vestigingen van de Biblioteca Nacional Aruba, waarvan twee in Oranjestad en één in San Nicolas, en de Philipsburg Jubilee Library op Sint Maarten. De BES-eilanden kennen drie openbare bibliotheken: de Queen Wilhelmina Library op Saba, de Gertrude Judson Bicentennial Public Library in Oranjestad op Sint Eustatius en de Biblioteka Públiko Boneiru in Kralendijk op Bonaire. Tijdens de ontwikkeling van de Wsob was bekend dat de bibliotheken op de BES-eilanden niet hetzelfde voorzieningenniveau hadden als de openbare bibliotheken in Nederland. Daarom hebben de BES-eilanden in 2012 een eenmalige bijzondere uitkering ontvangen om de lokale bibliotheken naar een hoger niveau te brengen. De bibliotheken op de BES-eilanden hebben daarmee onder andere ingezet op huisvesting, collectievorming, automatisering en professionalisering (Van Engelshoven, 2017). Daarnaast zijn de bibliotheken de afgelopen jaren bezig geweest om hun uitleensysteem te automatiseren. Zij hebben voor hetzelfde open source-systeem gekozen als de bibliotheek op Sint Maarten, zodat ze kunnen samenwerken bij onder andere trainingen en ondersteuning (Commissie voor OCW, 2018).

Dutch Caribbean Library Association

De bibliotheken op de BES-eilanden zijn onderdeel van het Nederlandse netwerk en werken samen met andere bibliotheken in de regio. Zo is in 2012 de Dutch Caribbean Library Association (DCLA) opgericht, waarbinnen de bibliotheken en kenniscentra op de voormalige Nederlandse Antillen en Suriname zoveel mogelijk samenwerken.

Sinds 2018 deelname aan Gegevenslevering Wsob

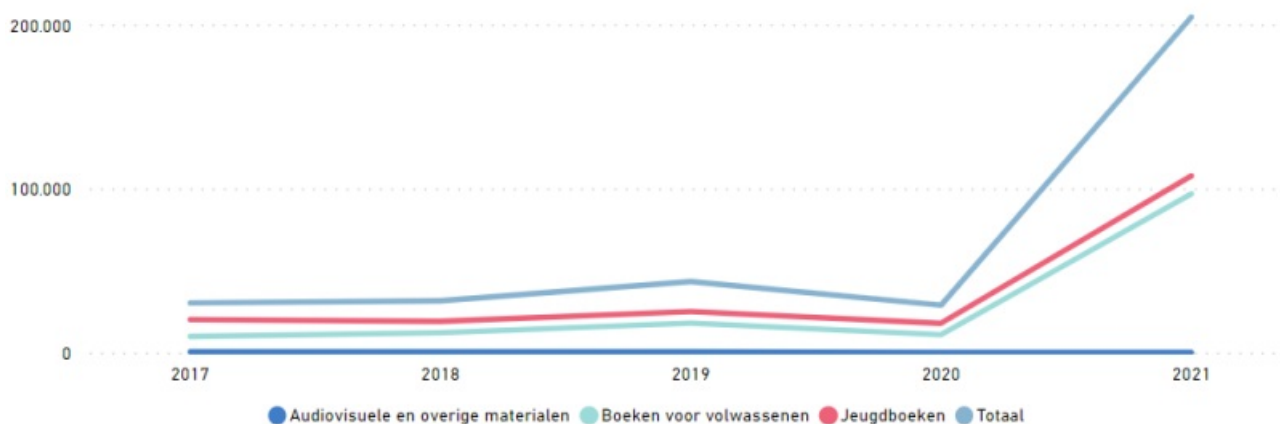
In 2018 vroeg de KB als onderdeel van de jaarlijkse Gegevenslevering Wsob voor het eerst ook de bibliotheken op de BES-eilanden om gegevens over het kalenderjaar 2017. De kwaliteit van de

gegevensverzameling is de afgelopen jaren verbeterd, maar is nog niet op hetzelfde niveau als bij de bibliotheken in Europees Nederland. Daardoor zijn de resultaten voor het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden beperkter en zijn ze niet direct met de resultaten voor Europees Nederland te vergelijken.

Eén op de tien inwoners lid van bibliotheek

Van de 26 duizend inwoners van de BES-eilanden en de 107 duizend inwoners van Aruba was in 2021 één op de tien inwoners lid van de openbare bibliotheek. Dit lidmaatschapspercentage verschilt echter sterk per eiland. Op Sint Eustatius (25%) is een beduidend groter deel van de bevolking lid van de bibliotheek dan op Saba (17%), Aruba (13%) en Bonaire (6%). Het lidmaatschapspercentage op Bonaire en Sint Eustatius is vergelijkbaar met 2020. Op Saba is het ledenbestand in 2021 opgeschoond; daardoor is een lichte daling zichtbaar (Van de Burgt & Klaren, 2022; CBS, 2022; United Nations, 2022).

Omvang collectie op de BES-eilanden en Aruba, 2017-2021*

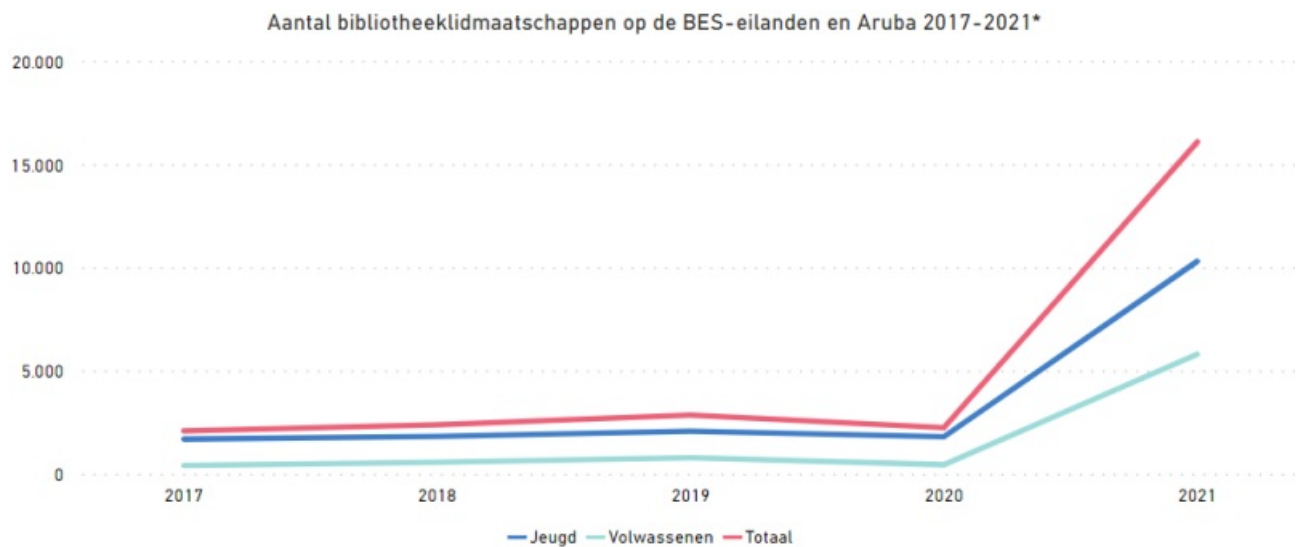
Bron: Van de Burgt & Klaren, 2022.

* Tot 2021 is alleen data aangeleverd door bibliotheken op de BES-eilanden. Vanaf 2021 zijn de bibliotheekstatistieken aangevuld met data van Aruba.

Bijna 26 duizend fysieke materialen voor BES-bewoners

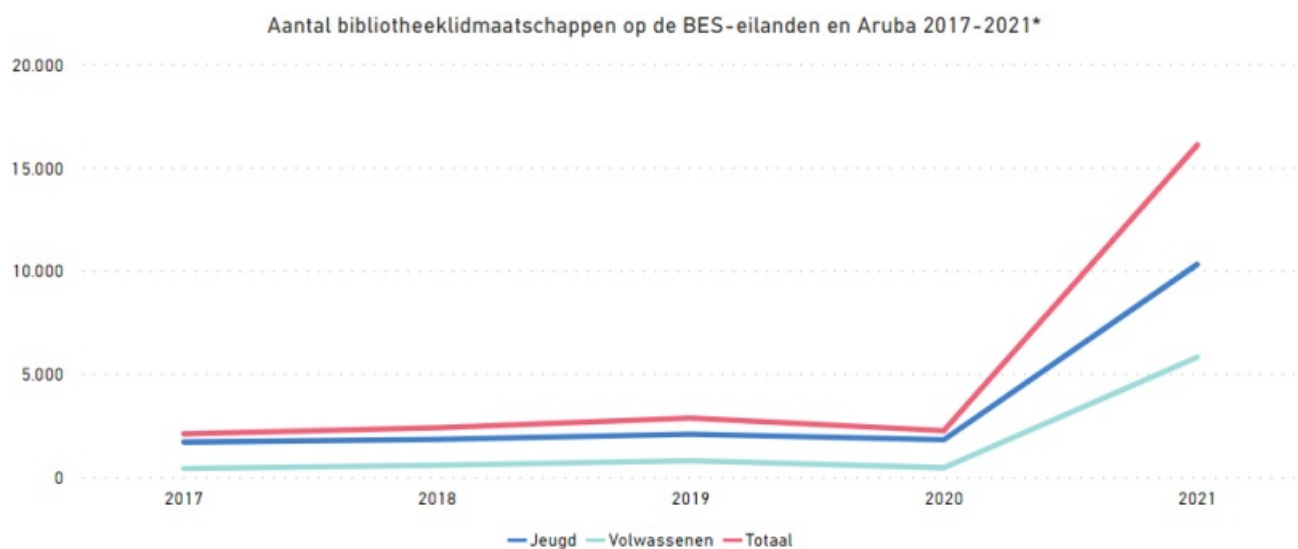
De bibliotheken op de BES-eilanden hadden in 2021 een fysieke collectie met een omvang van bijna 26 duizend materialen, 11% minder dan in 2020. Deze daling komt grotendeels bij de bibliotheek op Bonaire vandaan, die tot 2020 veruit de grootste collectie had. Op Aruba telde de bibliotheken in 2021 een collectie van bijna 178 duizend materialen. Op Bonaire en Aruba bestond de collectie boeken voor de helft uit jeugdboeken en voor de helft uit boeken voor volwassenen. Op Sint Eustatius en Saba zijn zeven op de tien boeken in de collectie voor jeugd. Net als in Europees Nederland is het aantal uitleningen in 2020 en 2021 in vergelijking met 2019 sterk gedaald. Mede door de tijdelijke sluiting en beperkte heropening van de bibliotheken werd in 2020 en 2021 bijna een derde minder uitgeleend dan in 2019, net als in Europees Nederland. In totaal werden in 2021 circa 26 duizend uitleningen geregistreerd: 10 duizend uitleningen op de BES-eilanden en 15 duizend uitleningen op Aruba. Dit waren allemaal uitleningen van boeken, met name van fictieboeken voor de jeugd (58%). Dit ligt in lijn met de ledenaantallen: van de circa 16 duizend bibliotheekleden is 64% jonger dan 18 jaar. Audiovisuele materialen worden vanaf 2019 niet meer uitgeleend, maar beschikbaar gesteld voor

gebruik in de bibliotheek. Bij het vergelijken van het aantal uitleningen met de omvang van de collectie wordt zichtbaar dat mensen de collectie op Saba het meest benutten, ondanks de relatief kleine omvang. De collectie op Aruba en Sint Eustatius wordt het minst benut, met circa 0,2 uitleningen per item in de collectie (Van de Burgt & Klaren, 2022).

Bron: Van de Burgt & Klaren, 2022.

* Tot 2021 is alleen data aangeleverd door bibliotheken op de BES-eilanden. Vanaf 2021 zijn de bibliotheekstatistieken aangevuld met data van Aruba.

Bron: Van de Burgt & Klaren, 2022.

* Tot 2021 is alleen data aangeleverd door bibliotheken op de BES-eilanden. Vanaf 2021 zijn de bibliotheekstatistieken aangevuld met data van Aruba.

Boeken en meubels naar Caribisch Nederland

De aanschaf van boeken is een dure aangelegenheid – zeker op de eilanden: er zijn nauwelijks boekhandels en de kosten van vershippen zijn hoog bij kleine hoeveelheden. Tegelijkertijd hebben de inwoners wel behoefte aan een goede meertalige collectie. Daarom startte de KB begin 2020 samen met Biblionef en een aantal bibliotheken een pilot om ervoor te zorgen dat vanuit

Nederland afgeschreven boeken naar het Caribisch deel van het Koninkrijk worden gestuurd. Meerdere bibliotheken leverden een bijdrage, evenals NBD Bibliion, dat 300 ongebruikte boeken doneerde. Ook meubels werden die kant op gezonden. De pilot werd positief ontvangen, dus de kans op een vervolg is groot (KB, 2021a).

Toegang tot de online Bibliotheek

Evenals voor de bibliotheken in Europees Nederland wordt ook het aanbod van de bibliotheken op de BES-eilanden doorontwikkeld. Zo kunnen bibliotheekleden op de BES-eilanden sinds 2019 ook gebruikmaken van de collectie van de landelijke digitale openbare bibliotheek via de [online Bibliotheek](#) (KB, 2018). Inwoners van de BES-eilanden hebben hiermee toegang tot dezelfde collectie e-books als bibliotheekleden in Europees Nederland, bestaande uit ruim 35 duizend e-books en bijna 8 duizend luisterboeken. In 2021 maakten ruim 300 inwoners van de BES-eilanden en Aruba gebruik van de online Bibliotheek en leenden zij gezamenlijk ruim 3 duizend e-books en 750 luisterboeken. Het merendeel van deze uitleningen betrof fictie voor volwassenen (KB, 2022).

Verschillende inzet personeel en vrijwilligers

De bibliotheken op Sint Eustatius en Saba werken met name met personeel in loondienst en incidenteel met vrijwilligers. In de bibliotheek op Bonaire werken een paar medewerkers op vrijwillige basis. In verhouding tot de omvang van de collectie en het aantal leden en vergeleken met de andere eilanden, heeft de bibliotheek op Sint Eustatius relatief weinig personeel. Dit is jaarlijks ook terug te zien in het aantal activiteiten dat de bibliotheken organiseren. Waar de bibliotheken op Aruba en Saba in 2021 ondanks de coronamaatregelen nog een aantal activiteiten op het gebied van leesbevordering en taalvaardigheid organiseerden, zijn de activiteiten op Sint Eustatius en Bonaire nog niet terug op het niveau van 2019 (Van de Burgt & Klaren, 2022).

Bronnen

- Burgt, A. van de & Klaren, M. (2022). *Bibliotheekstatistiek 2021*. Den Haag: KB.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), StatLine (2022). *Caribisch Nederland; bevolking; geslacht, leeftijd, burgerlijke staat*.
- Commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) (2018). *Vaststelling van een geactualiseerd stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen (Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen)*. Verslag van een schriftelijk overleg. Kamerstuk 33846, nr. 53, 19-3-2018.
- Engelshoven, I. van (2017). *Vaststelling van een geactualiseerd stelsel van openbare bibliotheekvoorzieningen (Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen)*. Brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Kamerstuk 33846, nr. 52, 22-12-2017.
- Engelshoven, I. van (2020). *Beleidsreactie evaluatie Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen*. Brief van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Kamerstuk 23913228, 2-4-2020.
- KB (2018). *Online Bibliotheek beschikbaar op BES-eilanden*. Geraadpleegd op 17-10-2019.
- KB (2021). *Pilot met boeken naar Caribisch Nederland*. Geraadpleegd op 21-4-2021.

- KB (2022). *Datawarehouse*.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) (2021). *De Staat van het Bestuur 2020*. Den Haag: Ministerie van BZK.
- Spies, J., Soons, A., Thodé, G., Verhey, L. & Weekers, F. (2015). *Vijf jaar verbonden. Bonaire, Sint Eustatius, Saba en Europees Nederland*. Den Haag: Commissie evaluatie en uitwerking van de nieuwe staatkundige structuur Caribisch Nederland & Sociaal Cultureel Planbureau (SCP).
- United Nations (2022). *World Population Prospects: Total population by sex*.